

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2003 m. gegužės 17 d.

Nr. 96 (20)

Saturday supplement May 17, 2003

No. 96(20)

Po Frankfurto — Vilniaus knygų mugė

Algimantas A. Naujokaitis

Vingio parko pakrasti pasakoti įvykiai, — susitikimų su mugės lankytojais, su knygų turgumi. Šiemet vyko kartu su Baltijos knygų mugė. Taigi i Vilnių sugrįžę daug leidėjų ir rašytojų iš užsienio šalių — ne tik iš Latvijos, Estijos, bet ir Vokietijos, Lenkijos, Švedijos, Austrijos, Danijos, Rusijos, Slovakijos, net JAV. Mugėje dalyvavo 140 leidyklų ir knygų prekiaujančių, susilaukta daugiau kaip 40,000 lankytojų, juk kad mugėje knygos buvo parduavinėjamos 10 nuosimėčių mažesne kaina, negu knygynuose.

Iš karto padvelkė pernai Lietuvai palankiai susiklosčiusios Frankfurto didžiosios knygų mugės dvasia. Dėmesį atkreipė ne tik iš baltų perėjusių lakštų padaryta dailininko Sauliaus Valiaus instaliacija „Istorijos puslapių“ puošusi Lietuvos ekspoziciją Vokietijoje, bet ir stambus, įspūdingas Frankfurto knygų mugės standas su vokiečių knygomis ir kitais leidiniais. Parodų centre taip pat buvo rodomas filmas apie Lietuvos dalyvavimą toje pasaulinėje knygų mugėje.

Nors Vilniuje mugė vyko baigiantis vasarui, bet ši kartą paskutinis jos taškas buvo padėtas kovo 10 d. Lietuvių literatūros ir tautosakos institute. Kaip ir kodėl atsirado ši naujovė parašysiu vėliau, pradžioje žvilgtelėjęs į pirmąsias mugės dienas.

Pirmasis išpuolis — Lietuvos leidyklų stenduose mirguliuojanti daugybė įvairiausių knygų, meno albumų, kalendorių, elektroninių leidinių, muzikinių garso ir vaizdo įrašų. Parodų centro direktoriaus A. Tarvydo paskaitai, mugėje knygų stendai bei lentynos nusitęsė net du kilometrus.

Peržvelgęs tuos stendus, susidariau įspūdį, kad didžiąją dalį mūsų leidyklų išleistų naujų knygų sudaro i lietuvių kalbą išverstos, skoningai apipavidalintos užsienio rašytojų knygos. Bene labiausiai buvo perkamas Lietuvos Rašytojų sąjungos leidyklos pirmą kartą čia išleistas airių rašytojo J. Joyce romanai *Ulysis*. Na, ką mažesnio pasisekimo laukė, taip pat šios leidyklos išleistas, amerikiečio rašytojo V. Faulkner reikšmingas romanas *Triukšmas ir įnirsis*. Mugės proga leidykla „Alma littera“ suskubo išleisti tris austrų rašytojų S. Kubelka „moteriškus“ romane — *Siandien madame*, *reik vėliau*, *Ofelija* — ir *Persproges korsetas*. Jų pristatyme dalyvavusi autorė tapo bene įdomiausia, žymiausia mugės viešnia. „Mano romanuose — grynai, pačios išgyventa tiesa, tikri pačios patirti arba patikimų žmonių

los išleidžia, mugėje pristato geras, įdomias knygas. Štai mažas, bet daug lankytojų pritraukęs leidyklos „Tvermė“ standas. Ši iš JAV grįžusio rašytojo ir mokslininko K. Almeno maža leidykla leidžia didelę Skomanto apysakų seriją. Tai įdomios, nuotykiškai intriguojančios knygos iš senosios Lietuvos istorijos, kovų su kryžiuočiais ir kitais užkariautojais. Ši kartą mugėje galėjai nusipirkti ir naujausią, tik ką išleistą, jau penkioliktą Skomanto serijos knygą *Šiaulių mūšis*. Tai pradžia 13 a. buvusių sudėtingų įvykių ir lietuvių žygių, pasibaigusių Šiaulių žemėje garsiuoju Šiaulių mūšiu (iki šiol vadinamu Saulės mūšiu). Šios leidyklos ekspozicijoje taip pat mačiau ir į anglų kalbą išverstą Skomanto serijos knygą. Paskutinioji — *The Flaming Tower* (*Liepsnojantis bokštas*), į anglų kalbą išversta Maros Almenienės. Knygoje nuotykių kupinos kūrinių ir žiemgalių kovos, užimant vokiečių įtvirtintą Daugagryvos tvirtovę.

Mugės lankytojus vėlgi sudomino JAV rašytojo W. Mayo knyga *Vilko valanda*, kurią išleido „Minties“ leidykla. Šioje knygoje yra ir Lietuvos vaizdų, pabrėžiami skirtumai, kontrastai tarp gražios gamtos ir pilko gyvenimo. Mat pats autorius-filologijos daktaras keletą metų dirbo Lietuvoje kaip Amerikos mokytojų programos (A.P.P.L.E.) dėstytojas.

Dideliame užsienio literatūros sriate vis dėlto švietė, mirgėte mirgėjo ir naujos lietuvių rašytojų knygos, moksliniai veikalai, enciklopedijos, žinyai. Tarp jų — Mokslo ir enciklopedijų leidybos instituto tik ką išleisto žinyno JAV lietuvių II tomas, prie pat mugės išspausdintos *Lietuvos lietuvių enciklopedijos* III tomas, pasak šio instituto atstovų paklausos gausumu pralenkęs net Lietuvoje populiarią amerikietės J. K. Rowling apysakų seriją apie Harry Potter nuotykius. Šio leidybos instituto stenduose maloniai nustebino, kaip pat prieš pat mugę pasiūdijusi, kalbininkų K. Kuzavino ir B. Savukyno *Lietuvių vardų kilmės žodyno* trečioji papildoma laida. Taigi, mūsų žmonės tebesidomi lietuviškais, o ne svetimais vardais. O kai i rankas paėmiau svarų, storą, bet skoningai mugės išvakarėse išleistą enciklopedinį pasaulio rašytojų žinyną *Kas, kada, kieno parašyta*, apsidžiaugiau, kad jo pagalba dabar galėsiu be vargo sužinoti apie bet kurį užsienio rašytoją.

Mugėje gera buvo pamatyti lietuvių bendrinės kalbos kasmenesinio leidinio Gimtoji kalba naujus egzempliorius. Šis žurnalas sergi lietuvių kalbos grynumą, kelia ir aiškina norminimo reikalavimus, apibrėžia Lietuvos ir užsienio šalių kalbos politikos reikalavimus, nušviečia Valstybinės lietuvių kalbos komisijos veiklą.

Platus ir turtingas Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto standas. Jame — nauji ir reikšmingi mūsų literatūros tyrimų darbai, kiti veikalai. Tarp jų — J. Balio *Raštų tyrimai*, prof. V. Kubiliaus studija apie K. Puidą *Dviese literatūros sąpuoklėse*, literatūros istoriko M. Ročkos *Rinkiniai raštai*.

Stebėjau, kad ne tik didžiosios, bet ir mažos leidyklos išleidžia, mugėje pristato geras, įdomias knygas. Štai mažas, bet daug lankytojų pritraukęs leidyklos „Tvermė“ standas. Ši iš JAV grįžusio rašytojo ir mokslininko K. Almeno maža leidykla leidžia didelę Skomanto apysakų seriją. Tai įdomios, nuotykiškai intriguojančios knygos iš senosios Lietuvos istorijos, kovų su kryžiuočiais ir kitais užkariautojais. Ši kartą mugėje galėjai nusipirkti ir naujausią, tik ką išleistą, jau penkioliktą Skomanto serijos knygą *Šiaulių mūšis*. Tai pradžia 13 a. buvusių sudėtingų įvykių ir lietuvių žygių, pasibaigusių Šiaulių žemėje garsiuoju Šiaulių mūšiu (iki šiol vadinamu Saulės mūšiu). Šios leidyklos ekspozicijoje taip pat mačiau ir į anglų kalbą išverstą Skomanto serijos knygą. Paskutinioji — *The Flaming Tower* (*Liepsnojantis bokštas*), į anglų kalbą išversta Maros Almenienės. Knygoje nuotykių kupinos kūrinių ir žiemgalių kovos, užimant vokiečių įtvirtintą Daugagryvos tvirtovę.

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto Leidybos centro standas knygų mugėje. Iš kairės: instituto darbuotojos R. Žarckienė, V. Daugirdaitė, D. Keršienė, O. Dauksienė, A. Vaškelienė, literatūros kritikas V. Sveticas, Leidybos centro vadovas G. Vaškelis.

Juozačio romanas *Laikraštis*, G. Beresnevičiaus esė *Vilko saulutė*, M. Zingerio *Grojimas dviese*, Z. Čepaitės romanas *Moters istorija* ir daugelis kitų.

Beje, mugėje domėjau, kokias išvijas knygas pastaruoju metu išleido mūsų leidyklos. Susidomėjau, pamatęs „Vagos“ leidyklos gražiai išleistą pirmąją Lietuvoje P. Orintaitės poezijos rinktinę *Po mėlynų skliautų*. Šią knygą sudarė literatūros tyrinėtojas J. Jasaitis, leidybą parėmė D. Januta. Iš švedų kalbos S. Radzevičiūtės išversta i leidyklos „Tyto alba“ išleista Irvio Šeiniūso knyga *Šiaurės Lotynija*, o taip pat A. Škėmos romanas *Saulės dienos*. Leidykla „Zara“ išleido S. Zobarsko pasaką vaikams *Riastausio sūnus* su P. Osmolskio iliustracijomis.

Mugėje įrengtame Rašytojų kampe vienas kitą keitė naujų knygų autoriai, literatūros kritikai ir šiaip mugės lankytojai. Jie diskutavo, ginčijosi, išsakė savo požiūrį į vieną ar kitą knygą. O mugės didžiojoje scenoje leidykla „Tyto alba“ surengė diskusiją „Moters rašo, moters skaito“. Čia garsios ir dar ne tokios garsios mūsų rašytojos kalbėjo apie kūrybą, laiką ir save. Salė vos sutalpino visus norinčius išgirsti bestselerių tapusias atsiminimų knygos *Perpetuum mobile* autorės, teatralės, legendinio režisieriaus B. Dauguvietės dukters G. Dauguvietės, populiariosios rašytojos J. Ivanauskaitės, Z. Čepaitės, R. Šerelytės, U. Barauskaitės, kitų moterų-rašytojų balsus. Turbūt geriausiai pasakė Frankfurto knygų mugės herojė, puikių novelių ir romanų autorė R. Šerelytė: „Kai pasiėjūntu nelaiminga — geru valerionus, o kai rašau — dirbu savo mėgstamą darbą ir esu laiminga“.

Literatūros vakare greta poetų skaitomų eilių, skambėjo muzika, V. Kernagio dainos. Muzikaliai buvo pristatyta prieš pat mugę Rašytojų sąjungos leidyklos išleista S. Gedos naujai išversta *Giesmių giesmė*. Po vertėjo perskaityto šio nuostabaus Biblijos kūrinių fragmento, buvo atlikta ir

„Sulamitos giesmė“. Solistė G. Skėrytė Sulamitos partiją padainavo hebrajų ir lietuvių kalba, o fortepionu skambino, šioms kūriniams muziką sukūręs, kompozitorius A. Šenderovas.

Taigi, tiek originalių, tiek verstinių knygų mugėje netrūko. Vienas žmonės pirkto daugiau, prie kai kurių net eilės susidarė, o kitas vos vienas — kitas. Pastaraisiais metais suaktyvinusiam savo veiklą Lietuvos literatūros ir tautosakos institutui šiemet kilo nauja, gera idėja: atrinkti dvyliką 2002 metais išleistų geriausių, labiausiai skaitomų bei perkamų lietuvių grožinės literatūros knygų, o iš literatūros tyrinėtojų sudarytai komisijai nustatyti, kuri iš tų dvylikos knygų geriausia, kūrybiškiausia. Komisija tą nelengvą darbą atliko ir priešpaskutinę mugės dieną lankytojams paskelbė laureatą. Juo tapo bei Lietuvos literatūros ir tautosakos instituto diplomą, taipogi piniginę premiją pelnė tyli, nuo balsingų literatūrinių grupių bei srovių atsiribojusi prozininkė Bitė Vilimaitė už leidyklos „Tyto alba“, išleistą novelių rinktinę *Papartynų saulę*. Instituto šiuolaikinės lietuvių literatūros skyrė vadovė J. Sprindytė ir šios mokslinės įstaigos Leidybos centro vadovas G. Vaškelis pranešė, kad instituto vadovybės nutarimu, ši premija už metų kūrybiškiausią knygą bus įteikiama kasmet — Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo šventės — kovo 11-sios proga.

Kai šios šventės išvakarėse i Lietuvos literatūros ir tautosakos institutą susirinkus buriui literatūrologų, apdovanojimą B. Vilimaitei įteikė G. Vaškelis, susidomėjau, kaip ir už kokius kūrybinius pasiekimus ji pelnė laurus, nurodžius kitus vienuolika stiprių, dargi labiau pagarsėjusių, geras, įsidėmėtinas knygas pernai išleidusias, mūsų prozininkus ir poetus.

Be abejo, taip pat ir *Draugo* skaitytojams įdomu sužinoti, kokius rašytojus nurungė mažiausiai žinoma B. Vilimaite, kokios tos geriausios 2002 metų grožinės literatūros kny-

gos ir jų autoriai, kuriuos mugėje ir institute abėcėlės tvarka išvardijo literatūros tyrinėtoja ir kritikė J. Sprindytė.

Be B. Vilimaitės *Papartynų saulės*, — tai G. Beresnevičiaus esė-knyga *Ant laiko asmenų*, V. Brazūno eilėraščių *lėmeilėmeilėmeilė*, P. Dirgelos *Ceremonijų knygos* iš istorinių romanų epo *Karalystė*, G. Gavelio romanas

Tas vertybes, matyt, jaučia

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto premijos laureatė Bitė Vilimaitė.

Sun-Tzu gyvenimas šventame Vilniaus mieste, M. Ivaševičiaus pjesių trilogija *Artimas*, V. Juknaitės pjesė *Išsiduosi. Balsu*, D. Kajoko esė ir proza *Lietaus migla Lu kalne*, J. Kuncino romanas *Bilė ir kiti*, M. Martinaičio eilėraščių *Tolstantis*, S. Parulskio romanas *Trys Sekundės dangaus* ir jauno poeto R. Stankevičiaus eilėraščių rinkinys *Randas*.

Kokios kūrybiškumo savybės iš šio mūsų grožinės literatūros pernykščio žiedo B. Vilimaitės knygai atnešė dau-

giausiai vertinimo komisijos narių balsų?

Nors B. Vilimaitės novelės trumpos — teuzima po 2-3 puslapius, bet jose yra ir išorinis siužetas, duodantis daug erdvės ir peno, sakė literatūros tyrinėtoja J. Sprindytė. Instituto direktorius, kritikas A. Kalėda pridūrė, kad autorės novelėse iš tiesų atsiskleidžia kelių prasiūklių klotai. Pasak J. Sprindytės, premijos laureatės kūryboje taip pat ryški kalbos ir formos jausena, pasireiškia meilė, užuojauta, gerumas, švelnumas ypač paprastam, eiliniam žmogui, šiltas dėmesys moteriai, vaikams, šeimai. Literatūrologės S. Daugirdaitės nuomone, autorė pastebi net menkiausias kasdienybės mažmožį, tarsi pauksina paprastus, menkus daiktus.

Literatūros tyrinėtojai taip pat pabrėžė, kad visose šiose savo knygose B. Vilimaitė sukūrė savą novelės modelį, i mūsų prozą pirmoji įvedė tylos įvaizdį, elementą. Šiais laikais, kai mūsų dabartinėje literatūroje jaučiamas meninių dalykų nuosmukis, tai, kas gražu, kilnu, dora įstumiama i antrą literatūros kūrinių planą, B. Vilimaitės prozos vertybės ypač reikšmingos, sakė instituto direktorius A. Kalėda.

Tas vertybes, matyt, jaučia

ir skaitytojai. Leidyklos „Tyto alba“ direktorė L. Varanavičienė sakė, kad knygų mugėje B. Vilimaitės *Papartynų saulė* buvo viena iš perkamiausių, o pavartę, paskaitinę ją, žmonės vėl grįždavo prie leidyklos lentynų ir pirkdami ją sakė: „Šioje knygoje yra kažkas patrauklaus...“ Knygų mugėje taip pat buvo paskelbta geriausia vertėja. Tai D. Bučiūtė, i lietuvių kalbą tobulai išvertusi graikų rašytojo N. Kazantzaki istorinį romaną *Kapitonas Michailis. Laisvė arba mirtis*.

Šio šeštadienio priedo puslapiuose:

Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto premija. — 1

Apie „Antigonę“ ir B. Marcinkevičiūtę; Eglė kalbasi su profesore. — 2

Parodoje dalyvavo 7; G. Beresnevičiaus kūryba. — 3

Skomanto leidyklos dešimtmetis; F. Žigaro monografija. — 4

Iš Sofoklio „Antigonės“. Aktorė poetė Birutė Marcinkevičiūtė.

Apmąstant „Antigonę“ pagal Sofoklį ir Marcinkevičiūtę

Gegužės 24 d. Lemonte, Pasaulio lietuvių centre (o vėliau Los Angeles), JAV LB Kultūros tarybos rengiamame tradiciniame Poezijos vakare pakviesta dalyvauti viešnia iš Vilniaus — poetė ir aktorė Birutė Marcinkevičiūtė. Aktoriaus meistriškumo mokslus baigusi Sant Peterburge, stažavusi Japonijoje ir studijavusi Rytų scenos išraiškos priemones, jau devyneri metai dirba Vilniaus Nacionaliniame dramos teatre, kur yra sukurusi įsimintinų vaidmenų. Jos pamėgtas kūrybos žanras yra monospektakliai — vieno aktoriaus teatras. Ir apskritai Birutė Marcinkevičiūtė yra minimalistė, kaip sako pati: kuo taupiau, bet kuo giliau. Tuo galima buvo įsitikinti ir pamatius jos pastarąją premjerą „Antigonę“, kuri gegužės 2 d. buvo parodyta Vilniuje, Nacionalinio dramos teatro Mažojoje scenoje.

Apie šio spektaklio atsiradimą Birutė Marcinkevičiūtė pasakoja: „Jau 1999 m. sukurėme eskizą, jį nuo to laiko jau parodėme Vokietijoje, Danijoje, Kipre, Taivane, Arabų Emyratuose. Vilniuje, Nacionalinio dramos teatro Mažojoje scenoje, galimybę užbaigti „Antigonę“ gavome tik šiemet. Techniškai tai pats sunkiausias mano spektaklis — su choru videoprojekcijoje, kuris dalyvauja viso veiksmo metu, kaip minia, abejingai stebinti veiksmą. Svajojau sukurti filmą — spektaklį. „Antigonė“ ir yra toks pirmasis bandymas“.

Birutė Marcinkevičiūtė (jos sceninis vardas Birutė Mar) jau turi savo žiūrovą. „Antigonės“ spektaklį stebėjo pilna salė (joje telpa 200 žiūrovų). Labai įdomu, kad jos žiūrovas yra jaunas, nes ir jos išraiškos priemonės yra šiuolaikiškos. Į šį, kaip ir į visus kitus savo spektaklius, Birutė Marcinkevičiūtė sudeda daug savęs. Pati būdama poetė — žodžio meistrė — Sofoklio kurinį scenai ji pritaikė pati. Buvo inscenizacijos autorė ir režisierė. Viena kurė ir visus vaidmenis, išmąstiusi kiekvieno personažo charakterį, kalbėjimo būdą, nuotaiką, netgi kūno plastiką. Ji įdomiai perteikė pačios Antigonės, buvusio Tėbų karaliaus Edipo dukters,

jos sesers Ismenės, naujojo Tėbų karaliaus Kreonto, jo sūnaus Haimono, Antigonės sužadėtinio ir aklo žiniunio charakterius, kiekvienam raskdama savotišką, individualių bruožų. Jos premjerinį spektaklį salė stebėjo pakerėta, atrodė, nealsuodama. Ir tai keista, nes, scenoje tebuvo viena aktorė su pačia minimaliausia scenos technika: šviesa, garsas, video vaizdas ekrane, rūbas (tiesa, jis buvo toks universalus, kad pagal reikala galėjo išreikšti ir karalių, ir jauną mergaitę, ir karščių senelį). Šis, atrodytų, kuklus teatrinis arsenalas veikė labai stipriai, nes buvo išmąstytas, aktorės išgyventas. Akivaizdu, kad ji daug ko pasisėmė iš japonų teatro, bet, kita vertus, toje plastikoje lengva buvo atpažinti antikinių graikų vazų plastiką.

Birutės stiprybė yra tai, kad ji savo darbą dirba labai atsidėjusi ir iš visos širdies. Kiekvienas judesys tiksliai pamatuotas, žingsniai suskaičiuoti, veido išraiška, ir ta iš anksto apspręsta. Jos teatras, nors ir jausmingas, bet pabrėžtinai išmintingas. Nieko nereikalingo, viskas pajungta vienam tikslui ir tarsi iškalta akmenyje. Tik tas teatro akmuo — brangakmenis yra labai trapus — tai akimirka, kuri tuojau praeina, sudūžta, pasibaigia.

Birutė Marcinkevičiūtė sako, kad, nors scenoje ji viena, bet toli gražu tai ne jos vienos kūryba: „Šalia manęs — geri mano draugai, kurie kuria ir atlieka šviesų, video, garso partitūras. Per penkerius metus (1998 m. įvyko pirmojo monospektaklio „Žodžiai smėlyje“ pagal S. Becket pjesę „Laimingos dienos“ premjera; 2001 m. buvo sukurtas „Meiluzis“ pagal M. Duras apysaką) susibūrė puiki mano bendraminčių, tos patios kartos menininkų komanda — tai ir kostiumų dailininkė Jolanta Rimkutė, videorežisierius Andrius Jakucionis (su kuriuo šiemet baigėme filmą apie Šatrijos Ragana), scenografas Artūras Šimonis, kompozitoriai Antanas Kučinskas ir Antanas Jasenka, choreografe Birutė Banevičiūtė, režisierė

Regina Garabolytė, fotomenininkas Dmitrijus Matvejevas. Jie padeda realizuoti visas mano idėjas — drauge keliaujame, vieni kitus suprantame iš pusės žodžio, o kūryboje, kaip ir gyvenime, tai nepaprastai

svarbu. Tikiu, kad ateityje man pavyks su savo trupe monospektaklius parodyti ir Amerikos lietuviams“.

Kas tai yra vieno aktoriaus teatras? Pasakoja pati aktorė: „Monospektaklis man — kaip sceninis eilėraštis. Tai ištis labai asmeninis žanras: esi ne tik atlikėja, vaidmens kūrėja (kaip kituose spektakliuose), bet ir spektaklio autorė — jis visas plaka tik tavo širdies ritmu, o tavo partneris — žiūrovas. Tai labai intensyvus dialogas tarp tavęs ir publikos, tarsi muzikantas esi scenoje ir atlieki solo partiją. Sukurti pirmąjį tokį spektaklį pastumdė japonų tradicinio šokio ir Noh teatro studijos Tokijyje (1997–1998 m.) — tradiciniame japonų teatre aktoriaus kūryba iš tiesų panaši į muzikanto ir šokėjo kūrybą vienu metu. Pagrindinę partiją ten atlieka aktorius solistas, jam pritaria choras. Kaip ir senajame graikų teatre — prieš atsirandant dialogui, klestėjo aktoriaus monologo menas. Taigi, vieno aktoriaus teatras turi labai senas tradicijas“.

Birutė Marcinkevičiūtė, nors yra, sakyti, šiuolaikiško teatro rėmėja ir jo dalis, bet kartu ji yra nepraeinančio — klasikinio teatro reliktas. Tai tikriausiai lemia jos turtinga

jausminė prigimtis, didžiulis noras išsakyti save ir tikriausiai rusų teatrinę mokyklą, įgytą Sankt Peterburge. O rusų teatras neįsivaizduojamas be Stanislavskio mokymo apie žmogaus vidinį pasaulį, apie persikūnijimą. Apie teatrą ir save teatre Birutė sako: „Lietuviškas teatras yra metaforinis, filosofinis, poetinis, o aš mokiausi Peterburge, kuris yra daugiau žmogiškosios sielos teatras. Ten mažiau krepiama dėmesio į formą, o daugiau — į aktorių, į kurinį. Grįžusi į Lietuvą po mokslų papuoliau į visai kitokią aplinką, nes Lietuvos teatras yra daugiau režisieriaus, o ne aktoriaus teatras. Mano spektakliai atsirado iš poreikio sudėti save scenoje. Aš esu aktorinio teatro kūrėja“.

Birutė yra dalyvavusi daugelyje užsienio teatrinių festivalių ir pažinusi kitų šalių teatrus. Ji sako, kad „teatras visur yra kitoks — kiekvienas teatras atspindi šalies kultūrą, bet visur, kur bebūtum, matai arba gyvą, arba negyvą teatrą. Jeigu scenoje gyvas žmogus, kokia kalba jis kalbėtų, žiūrovas jį priima. Vilniaus Nacionaliniame dramos teatre žiūrovų, atėję Dievui, dar yra. Jis išliko traukos centru. Čia daug teatrų — Andželikos Cholinos šokio

teatras, Nekrošiaus, Koršunovo teatrai. Visada buvo ir bus problemų, taip pat ir lietuviškame teatre, bet aš esu optimistė. Visi mūsų darbai, kurie pavyko, pavyko esant tokioms sąlygoms, kada, atrodė, nieko nebus galima padaryti — nebuvo pinigų, niekas neleido, o mes ėmėm ir padarėm. Taip atsirado mano pirmas spektaklis. O dažnai matai, kad žmonės turi visas sąlygas, ir jiems nieko neišeina. Reikia kažkokios varomosios jėgos. Skurdas vienas pražudo, o kitas padaro kūrėjais. Lietuvoje teatras visada buvo kaip šauksmas apie tai, ko nebuvo galima sakyti, — sielos rikšmas. Kita vertus, pas mus dar per daug konservatyvumo. Mes pripažįstame kultą: buvo Jono Vaitkaus kultas, dabar — Nekrošiaus, Koršunovo. Kitų darbai tarsi nematomi. Bet viskas praeina. Nueis vienas, ateis kitas. Kaip lenkų režisierius Grotovskis yra sakęs: „Kąkada mane vadino genijumi, o šiandien aš sėdžiu paskutinėje žiūrovų salės eilėje ir žiūriu į kitus, kuriuos vadina genijais“. Man nepatinka, kad daugiau niekas, kas nėra Edmundo Nekrošiaus ar Oskaro Koršunovo, nepriimama. Taip mes daug ką prarandame. Tai turbūt mažos šalies bėda. Didelėse

šalyse yra visko labai daug ir viskas sutelpa. Mozaika daro įdomesnį kultūrinį gyvenimą. Pas mus naujas reiškiny la-bai sunkiai įsileidžiamas. Mes daugiau linkę konfliktuoti, o ne bandyti sugyventi. Dar yra viena problema: dramaturgijos problema. Dėl ko mūsų teatrai imasi užsienio autorių pjesių? Todėl kad neturime šiuolaikinių pjesių. Visi Koršunovo spektakliai kalba apie šios dienos gyvenimą, o pas mus tokios dramaturgijos nėra. Jeigu Lietuvoje būtų tokia Margarita Duras, aš būtinai ją rinkčiausi, aš joje atrandu tai, kas man artima. Deja... Bet lietuviškai tematiškai mes privalome atiduoti duoklę. Štai Edmundas Nekrošius pastatė Donelaičio „Metus“.

Čikagos ir Los Angeles lietuviška publika laukia atvykstant jaunosios kartos menininkės — poetės ir aktorės Birutės Marcinkevičiūtės. Esu tikra, kad iševijoje ji ras savo žiūrovą ir ten ją taip pat pamils. Jos atsidavimas tam, ką ji daro, jos jautrumas aplinkai ir tariamam žodžiui, pagaliau ta rami išmintis, kurią rodo šiek tiek liūdnoškos akys, negali neduoti vaisių, negali neveikti, negali neįsijungti klausytojo, žiūrovo, pašnekovo. Gražių susitikimų.

Audronė V. Škiudaitė

Eglė Juodvalkė: Lietuva – tai esu aš!

Poetė Eglė Juodvalkė.

V. Pulokienės nuotrauka

Gegužės 3 dieną, šeštadienį, Balzeko lietuvių kultūros muziejuje lietuviškos poezijos ir prozos mylėtojai galėjo mėgautis poetės ir rašytojos Eglės Juodvalkės draugija ir meniško žodžio raiška. Eglė Juodvalkė — viena įdomiausių išeivijos poetų, kurios eilėraščiai — būties trapumo, meilės, žmonių bendravimo atspindys ir supratimas pasaulio kultūros kontekste. Ta diena sutapo su pirmą kartą *Draugo* dienraščio kultūriniame priede išspausdinta Eglės novele „Puokštė mamai“.

Gal tik akimirka, o gal visą amžinybę svarstau, kaip perduodu patirtį moteris iš kartos į kartą, mamos dukroms, vėliau — anūkėms, toliau pranašėms...

Moteris Eglės Juodvalkės gyvenime ir jos kūryboje visada užėmė ypatingą vietą. Ir visai ne todėl, kad ji feministinio judėjimo dalyvė ir aktyvistė. Ši novelė, Eglės mamytės

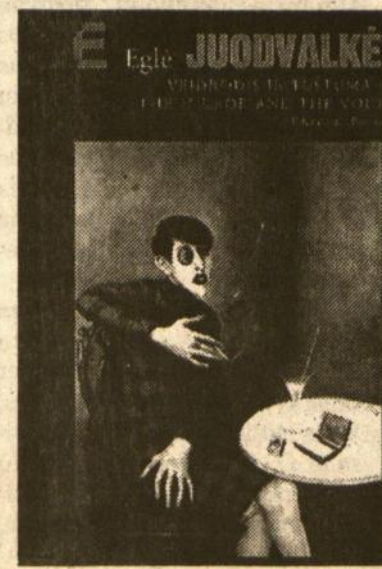
popieriaus lapo? O gal atrodai taip, kaip tavo naujos poezijos knygos *Veidrodis ir tuštuma* viršelio moteris — rafinuota, bet bohemiška, rūkanti cigara, ant stalo kokteilis, kojines nusmukusias... Koks tavo portretas, tavo įvaizdis?

— Aš tikrai neatrodau rafinuota ir apsvaigusi nuo dūmų, vyno ar susivelusių minčių. Tikrai ne. Rašau kompiuteriu, nesuįsuku į mamos skara, bet darau tai tikrai naktį, prieš tai buvo ir cigaretės dūmas, bet praėjo. Esu naktinis žmogus. Man ryto gali visai nebūti, nors aš žinau, kad jie labai gražūs — saulutė kyla, paukščiukai čiulba, bet man to nereikia. Man reikia nakties. Mano teritorija — rašomasis stalas, kuris baisiai užverstas, bet aš maždaug žinau kur kas yra.

— Labai įdomu sužinoti Eglė, kaip gimsta eilėraš-tis?

— O iš kur man žinoti? Kartais nerašau mėnesius, o kartais tai įvyksta ir lieju mintis nesustodama. Jei žinočiau, kad yra mygtukas, kurį paspaudus atsiranda eilėraštis... Bet čia kitaip, lauki pati nežinodama, kada tai įvyks...

V. Kelerienė iš poezijos rinkinio *Veidrodis ir tuštuma* perskaitė Eglės Juodvalkės eilėraštį anglų kalba apie žodžius ir kūrybinį procesą.

— Turi platų lietuvių kalbos žodyną, matyti, kad mėgaujiesi garsais ir skambesiu, tavo žodžiai traška, spjauna, trina vienas su kitu, kartais maištauja. Ką tau reiškia žodžiai ir ką reiškia lietuvių kalba, kuria dažniausiai rašai?

— Rašiau lietuvių kalba beveik visą gyvenimą, nes maniau, kad galiu daugiau atiduoti savęs, rašydama lietuvių kalba. Žodžiai — mano tikrasis pasaulis, kuriais stengiuosi atverti kampeį supratimo apie save ir aplinką. Man žodis nuo mažens buvo labai svarbus — dalis manęs, be kurios negaliu gyventi. Visada mėgau skaityti. Skaiciau visas knygas iš eilės, tinkamas mano amžiui, ir netinkamas, lietuviškas ir angliškas, gal tai turėjo įtakos mano vaizdingai kalbai.

— Kiek naudoji žodyną?

— Labai daug. Tuo turbūt skiriuosi nuo Lietuvos poetų, nes visuomet noriu patikrinti, ar tai tikrai tas žodis, kuriuo noriu išreikšti mintį, ar jis tikrai reiškia tą, ką aš norėjau pasakyti.

— Rašytojas ar poetas turi turėti, „Froidiškai“ tariant, didelį „ego“. Pasirinkai pačius atviriausius žanrus — lyrinę poeziją ir memuarus. Ar tau nesunku rašyti apie save, rodyti save kitiems, atverti savo širdį ir sielą?

— Per savo poeziją noriu suprasti save ir atverti sau supratimą — pasaulio ir savęs. Kitaip negaliu, jei rašysi viską dengdamas, kam tada rašyti? Koks žmogus tavim patikęs? Juk aišku, kai skaitai eilėraštį, ar jis parašytas iš gelmių jausminių, ar ne.

— Eglė, žinau, jog mėgsti keliauti, esi klajoklė. Ar tai dėl to, kad tau reikia semtis naujų įspūdžių ir patirties kūrybai?

— Manau geriausiai atsakys mano eilės:

Nesu sėsli.
Bastaus.
Nepasitenkinu
keturiom pasaulio sienom.
(rytą lubas nudažo melsvai
ir kambario kampe
pakabina saulę)

(vakare ją keičia mėnuli
o lubas uždengia juodu
brezentu)

Bet aš bastaus
vingiuotais keliais
(be sienų, lubų ir saulės)
neišškodama nieko

aš esu
nepastovi
ir netinkanti

tai mano gyvenimo prasmė

Į klausimą, dažnai užduodamą Eglei Juodvalkei, kuo ji save laiko — Amerikos lietuve ar lietuve, gyvenančia Amerikoje ir rašančia lietuviškai, Eglė atsako: „Lietuva — tai esu aš! Nesvarbu, kokia politinė ar ekonominė situacija ten būtų — tai yra mano šalis, ir ten aš jaučiuosi sava. Aš esu lietuvis savo prigimtimi ir siela“.

Užburti Eglės Juodvalkės atvirumo ir šiltos pokalbio atmosferos, literatūros mėgėjai, kurių tarpe galėjai matyti rašytoją Nijolę Jankutę, Rašytojų sąjungos pirmininkę Stasę Petersonienę, JAV LB Kultūros tarybos pirmininkę Mariją Remienę ir daug kitų, dėkojo ir linkėjo poetei kūrybingų metų. To linkime ir mes!

Vitalija Pulokienė

Poetė Birutė Marcinkevičiūtė atvyksta į JAV LB Kultūros tarybos ruošiamą Poezijos vakarą, kuris įvyks gegužės 24 d., šeštadienį, 6 val. vak., Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois.

„Septynių mintys“ Lemonte

Vytautas Sakalas „Nakties debesys“. Aliejus ant drobės.

Pasaulio lietuvių centre, Lemonte gegužės 21 d., prasidės XII Mokslo ir kūrybos simpoziumo renginiai: lietuvių mokslininkai, suvažiavę iš įvairiausių pasaulio kampečių, skaitys pranešimus, vyks posėdžiai, pokalbiai prie apskrito stalo, numatyti kultūriniai renginiai. Pirmosios simpoziumo dienos, trečiadienio vakarą, Lietuvos lietuvių muziejuje bus atidaryta lietuvių dailininkų paroda „Septynių mintys“. Tai parodos kuratorės Noros Aušrienės ir

Amerikos Lietuvių meno draugijos projektas simpoziumo svečiams, meno gerbėjams, plačiai lietuvių visuomenei pristatyti įdomius, svarbius ir tarptautinių parodų kraitį turinčius, septynių lietuvių dailininkus, dažniau sutinkamus ir pripažintus amerikiečių parodų, galerijų salėse.

„Aš tvirtai tikiu, kad reikalinga imtis rizikos ir savo darbą nuolat laikyti ant briaunos. Tai leidžia mano kūrybai keistis ir rutuliuotis, ir už-

tikrina man džiaugsmą atrasti naujus horizontus“, — sakė dailininkė Marija Strasevičiūtė, lyg tiesdama kelią į savo kūrybos erdvę. Gimusi Vokietijoje, meno studijas baigė Southern Illinois University. Jos kūryba yra vertinama ne tik Čikagos bet ir visos Amerikos meno pasaulyje; jos darbai eksponuoti Amerikoje, Kanadoje, Lietuvoje, Women in the Arts muziejuje. „Strasevičiūtė sujungia judančias, virpančias linijas, sprogtančią spalvą ir keistus biomorfinius pavidalus, taip, kaip jie atrodo, iškėlę iš tokių abstraktaus ekspresionizmo meistrų studijų, kaip Archile Gorky ar Robert Matta. ... Ne-naudodama abstraktaus ekspresionizmo technikų ar priemonių, yra sėkmingai sukūrusi ekspresionistinį stilių, kuris yra tiek pat tiesioginis ir jausmus sukeliantis, kaip ir jo pirmtakas“ (Patricia O'Brien). Visai neseniai Hinsdale meno centre surengusi parodą „Abstrakčios tiesos“, savo kūrybines mintis atneša į lietuviško muziejaus sales.

Renata Palubinskas gimė Lietuvoje, nuo 1993 metų gyvena JAV, Detroito. Dailininkė tapo savita technika, realizmą supindama su siurrealistiniais motyvais. Jos tapyba iš pirmo žvilgsnio dvelkia renesansiška rimtimi: porcelianiniai veidai, preciziškai išstapytos rūbų klostės, vaizdas, tampantis greičiau ornamentu nei realiu peizažu, botiškeliški plaukų garbanos. Tik šalia renesansiško tapymo ryškėjantis siurrealistinis temos įvaizdis vystymas, kompozicijos struktūra, spalvinės dermės atveda ją į dabarties

kūrėjų gretas. Jos darbus galima pamatyti Art Chicago Navy Pier, Art Expo San Francisco, Lietuvoje, privačiuose muziejuose ir galerijose.

Amerikoje ir lietuvių meno visuomenėje gerai žinomas dailininkas Rimas Čiurlionis gimė Lietuvoje, gyvena ir kuria Čikagoje. Kiek turėta parodų, kur surasti jo plačiai pasklidusius kūrinius, gal ir pats nesuskaiciuotų. Tai dailininkas — išradėjas, naujų tapybos technologijų kūrėjas, „tapydamas visiškai panyra į kūrybinį vyksmą. Ieškodamas harmonijos, spalvų, turtingos tekstūros, formų pagalba, sluoksnis po sluoksnio atranda save švarios spalvos begalybę“.

Dailininkas Gediminas (Gedas) Mockus savo kūrybą įvardija „pratimais“, kompoziciniais bandymais. Gimęs Lietuvoje, 1994 m. baigęs Vilniaus Dailės akademijoje grafikos specialybę, dalyvavo pa-

rodose Lietuvoje, Europoje, Amerikoje. Retai pasirodantis lietuvių rengiamose parodose, žadina susidomėjimą.

Patį naujausią kūrybinės minties temą „Neuroteologija“ pristatys Audrius V. Pliplys — menininkas, neurologas. Neurologo veikla, filosofinė mintis, metafora, archyvinės reprodukcijos 4 ar 5 pedų dydžio drobėje, pasitelkiant skaitmeninę fotografiją, daugiasluoksniškai dengia ir išryškina gilią prasmę, reikalaujamas intensyvių protinės veiklos, atsivėrimo. Surengęs daugybę autorių parodų, pripažintas vienu įdomiausių, nepakartojamų šios srities menininku, šiuo metu pristatomas ir Flatfile Gallery.

„Skirtumas tarp mano tapybos, skulptūros ar aliuminio karpinių didžiaja dalimi yra paviršutinis. Naudoju įvairias formas: paprastas ir sudėtingas, kampuotas ir lanksčias. Tačiau pats kūrybinis darbas man yra nepalyginamai svarbesnis, nei visi žodžiai ar api-

Renata Palubinskas. „Tikras cirkas“. Aliejus ant lentos.

Marija Strasevičiūtė. „Apparently“. Akrilika — drobė.

brėžimai, nusakantys mano kūrybą“, — tai Vyto Sakalo, gimusio Newark, studijavusio City College, Los Angeles, York College of the City University of New York, baigusio dailę ir kiną, savosios kūrybos apibūrinimas.

Dailininkas Vytautas O. Virkau, vienas iš ryškiausių tapytojų, išsimokslinusių ir subrendusių jau šiame krašte. Tapo, iliustruoją knygas, kuria exlibris, jis yra pirmas lietuvis, dalyvavęs tarptautiniame exlibris kongrese 1974 metais. Jo parodos buvo Australijos, Danijos, Anglijos, Kanados, Vengrijos, Lenkijos, Portugalijos, Rumunijos, Švedijos, Jugoslavijos, ir JAV mu-

ziejų salėse ir galerijose. Savo akrilo tapybos darbus vadina „perkeistos gamtos abstraktais“, „Nors jo menas nesukelia jokių su kasdienybe susijusių jausmų, yra be 'fotografi- nių' nuorodų į konkretų pasaulį, Virkau darbai atskleidžia gamtos esmę ir stato ją į pasaulio centrą“.

Visi menininkai skirtingi, gal panašūs tik savo pasaulėjauta, turinčio kūrybiško gyvenimo teigimu, siekia išsakyti kūrybine mintimi, meno filosofiją. Parodos atidarymas Lietuvos dailės muziejuje (LDM), gegužės 21 d., 7 val. vakaro. Visi kviečiami, laukiami.

Laima Krivickienė

G. Beresnevičiaus kūrybos paslaptys

Rašytojas Gintaras Beresnevičius.

A. Žižiūno nuotr.

eseistikoje jis yra tarytum veidrodis ir kartu mūsų kultūrinės savimonės ryškiausias ženklas, — pradėdamas knygos sutiktuves pasakė literatūrologas ir eseistas Regimantas Tamošaitis. Jis pridūrė, kad G. Beresnevičius taip pat yra unikalaus stiliaus mąstytojas, užčiuopiantis mūsų kultūrinio, socialinio, politinio gyvenimo pulsą. Individualus, standartinių nuostatų nepaisantis jo rašymo stilius knyga *Vilkų saulutė* daro patrauklia.

Knygos sutiktuves rašytoja Vanda Juknaitė, dailėtyrininkas Alfonsas Andriuskevičius, poetas Sigitas Geda, kiti kalbėtojai pripažino, kad savo naujojoje knygoje, kitoje eseistinėje kūryboje G. Beresnevičius nagrinėja ne tik šio de-

šimtmečio Lietuvos sunkaus prisikėlimo, demokratijos kūrimo klausimus, bet ir žvelgia į tolius, išdrįsdamas pamatyti pliką, nepagražintą realybę, rūpinasi ne tik Lietuvos, bet ir viso pasaulio pagerinimu. Pranešėjų nuomone, naujoji knyga *Vilkų saulutė* liudija, kad G. Beresnevičius yra europinio mąstymo žmogus.

Mąstytojo žvilgsniu knygos autorius aprėpia ir nagrinėja daugelį temų: gentis, tauta, valstybė, valstybingumas, tėvynė, istorija, Lietuvos kelias į Europos sąjungą. Neapėina- mos taip pat religijų, meno analizės, kultūros filosofija. Daug kas siejama su mitologija, tautosaka. Iš tautosakos — ir knygos pavadinimas. Juk pagal tautosaką, *vilkų saulutė* — tai Mėnulis, nakties Saulė.

Pasak autoriaus, lietuviai ir dabar gyvena po jos pamėklška šviesa. (*Vilkų saulutė* naktimis taip gundanti gieda pakelta gaida, kad lietuviui pistoletas pašonėje pats išsoka į ranką — 75 psl.).

Pasak literatūrologo R. Tamošaitio, priminsiu, kad netik knygoje, bet ir kituose įvairiuose leidiniuose dažnai pasirodo G. Beresnevičiaus rašiniai, stebina jo esė gausa. Jiems rinkti medžiagą, studijuoti faktus ar šaltinius, tiek daug rašant vienu metu, yra neįmanomas dalykas. Tai lyg ir G. Beresnevičiaus kūrybinės „virtuvės“ paslaptis. Atrodo, kad jo visą kūrybinį laiką ir užima rašymas, stebėjosi R. Tamošaitis. Nuo vieno rašinio einama, ar net šokama, prie kito, kartais net tos pačios mintys perskoka, keliauja kartu su autoriu. Apskritai susidaro įspūdis, kad G. Beresnevičiaus mąstymas pradeda tiesiog sutapti su rašymu — galvojimas pavirsta rašymu. Pasak literatūrologo jis tikriausiai ir mąstydamas dėjoja mintis į sintematiškas (su daugeliu variantų) tematinės grandis, kurdamas galvoje vis naujus tekstus, kuriuos po to ištraukia iš galvos į kompiuterį, samprotavo R. Tamošaitis, spėliodamas, kiek gali būti tų pirminių G. Beresnevičiaus temų. Matyt, aibė, nes jam galima užduoti bet kokią temą, pasakyti bet kokią žodį, ir jis tuojau pat pritaikys jam

savo visraktį ir atrakins, ištrauks iš jo visą slypinčią informaciją. Sąvokas pavers išplėtotą temą, kompoziciškai ją išdėliodamas, dramatizuodamas minties pasikeitimais ir būtis nuorodomis, papuošdamas retorinėmis figūromis ir pakraudamas psichologine įtaiga. Kartais šie esė yra ne tiek intelektualūs, kiek poetiškai lyriški (pavyzdžiui, knygon įdėtas rašinys „Apie tėvynės erosą“, 5 psl.). Šiaip ar taip, bet G. Beresnevičiaus esė — įtaigūs, patrauklūs, juos galima skaityti vienas po kito, nors atraminės tezės dažnai būna gan paprastos (elementarios). Vis dėlto, sakė R. Tamošaitis, G. Beresnevičiaus esė konstruktyviniai pamatai-mitologiniai, archetipiniai ir psichologiniai — tai tarytum rėmai, ant kurių užmetamos vis naujos temos bei vaizdingumo, iškaltos (retorinės) dekoracijos. Nors temos

— iš kasdienybės realijų, bet, pasak R. Tamošaitio, profesionalaus religijotyrininko, mitologo, istorijos, kultūros ir meno žinovo patirtis teikia rašymui stiprius metodologinius pagrindus, suteikiantis didelę interpretacijos (aiškinimo, komentavimo) laisvę ir improvizacijų galimybę. Svarbu taip pat G. Beresnevičiaus kūrybinga vaizduotė bei kažkokia vidinė aistra, ugnis. R. Tamošaitio, S. Gedos ir kitų kalbėjusiųjų nuomone, šis junginys ir sudaro G. Beresnevičiaus fenomeną (neįprastą, retą, išskirtinį reiškinių).

Pabrėžęs, kad G. Beresnevičiaus eseistikos kokybė, jo populiarumą nemažiau lemia vaizduotės elementas, literatūrologas R. Tamošaitis pasakė, kad tai veikiausiai nulėmė, bent jau padarė didžiausią poveikį autoriaus raidos pradžioje, dargi vaikystėje skaitytos ar girdėtos pasakos

ir į jas panaši literatūra. Ši kalbėjusiojo teiginį knygos *Vilkų saulutė* sutiktuves patvirtino pats jos autorius — taip, vaikystėje jis skaitęs pasakas. O pirmosios perskaitytos buvusios ne lietuvių, bet indų tautos pasakos.

Po šio autoriaus prisipazinimo R. Tamošaitis patvirtino, kad G. Beresnevičiaus eseistika profesionaliausia, įdomiausia ir gyviausia kaip tik ten, kur pro laikmečio tikrovę prasiūša pasakiškos vaizduotės šviesa. Čia G. Beresnevičius — be konkurencijos. Trauka pasakai leidžia paaiškinti tokias autorius nuostatas bei vertybes, kaip laisvė, neįprastumas, savitas mąstymas, kriti- cizmas, kūrybinės išmonės jėga, mąstymo lankstumas.

Algimantas A. Naujokaitis
Nukelta į 4 psl.

Knygos *Vilkų saulutė* sutiktuves Rašytojų klube. Iš kairės: rašyt. Vanda Juknaitė, dailėtyrininkas Alfonsas Andriuskevičius (stovi), Gintaras Beresnevičius, poetas Sigitas Geda ir literatūrologas Regimantas Tamošaitis.

Leidiniai

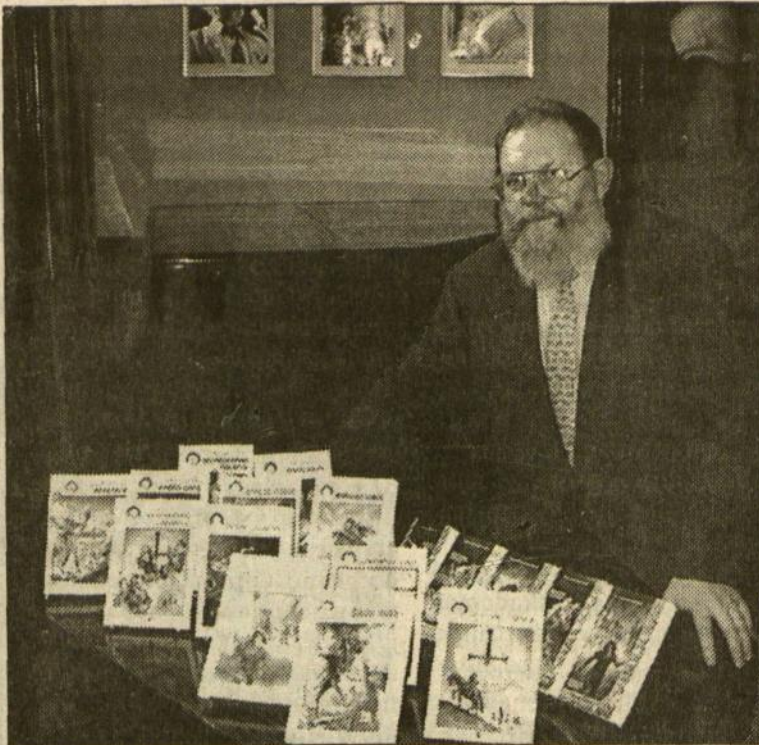
Skomanto leidyklos dešimtmetis

— Pažymėtina, kad Almeno leidyklos knygos vaizduoja mūsų istoriografijoje mažai žinomus 13-ojo amžiaus pirmosios pusės įvykius, to laikotarpio lietuvių, visų baltų kovas už tautos ir asmens išlikimą, — kalbėjo žinomas prozininkas, eseistas G. Beresnevičius. Pasak jo, apysakoje įvykiai aprašomi, neprasilenkiant su istorijos duomenimis, tikros net smulkmenos. Paskaitę tas knygas, jaunimas, net vaikai, jau gali išmanyti Lietuvos istoriją. O tų skaitytojų netrūksta, nes apysakos apie intriguojančią, pradėjęs nori skaityti iki galo, laukdamas naujų, vis kitokių senovės Lietuvos karšių nuotykių, pažinti naujus mūsų istorijos kodus. K. Almeno knygos vaikus ir jaunimą atitraukia nuo pigių, menko skonio nuotykių knygų, komiksų.

— Per mažą sakti, jog Skomanto knygos tik idomos. Jos tiesiog skanios, — metaforiškai pridūrė nuotykių knygų mėgėjas vilnietis V. Ambrazavičius.

Skomanto knygose nenudoma jų autorium, bet rašytojo K. Sajos nuomone, skaity-

Rašyt. Kazys Almenas prie Skomanto nuotykių knygų.
A. Žiziūno nuotr.

tojai, o ypač rašytojai, žino, jog daugumas jų parašytos paties K. Almeno, kita dalis — jo pasirinktų ir įkvėptų talentingų rašytojų. Viena tokių autorių yra žinoma prozininkė vilnietė R. Šerelytė.

Vaikų ir jaunimo literatūros žinovas ir tyrėjas prof. V. Auryla, pagyręs K. Almeną už populiarias nuotykių knygas, pridūrė, kad panašia tema apysaką jaunimui *Baltasis Stumbras* yra parašiusi JAV gyvenanti visuomenės veikėja, J. Ivaškie. Jos knygos įvykiai klostosi Skomanto pilyje, veikėjai, kaip ir K. Almeno leidžiamose knygose — tiek suaugę, tiek vaikai.

Pažadėjęs ir toliau testuoti Sko-

manto nuotykių apysakas, K. Almenas pabrėžė, kad privalu rašyti ir leisti knygas, kad žmogui jas būtų smagu skaityti, kad skaitydamas jas, galėtų atsilaisvinti nuo kasdieninių įtampų, pailsėti.

Skomanto nuotykių apysakų dešimtmečio vakare buvo pažymėta, kad išeivijoje šias knygas tiek lietuvių, tiek anglų kalba platina Maryland valstijoje gyvenanti bibliotekininke ir visuomenininkė Dalia Lukienė, o remia Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas (218 Brookside Lane #A, Willowbrook, IL 60527-2907).

Algimantas
Antanas Naujokaitis

Mintys iš Gintaro Beresnevičiaus knygos

Atkelta iš 3 psl.

Man regis, Lietuvoje elitas — tie žmonės, kurie toli nuo valdžios ir pinigų. Jie tiesiog nesusitepę. Visi jie daugmaž padorūs. Jie dirba ir puikiai išmano savo darbą. Jie yra visuomenės pagrindas, jų dėka, nepaisant visų laikraščio elito pastangų, Lietuva dar egzistuoja. Ir jie turi pagrindinį elito požymį — niekam jie nereikalingi.

1995 metai įdomesni ne literatūriniais, o politiniais įvykiais — ėmė stiprėti jėgos, vėliau „atnešusios“ Valdą Adamkų, palengva slūgti pašėlusio intelektualinio ir politinio vidaus politikos įtampa, lydimą krizių, ekonominių ir bankinių perversijų ir t.t. Križės nesibaigė, bet kai Prezidento rinkimuose grūmėsi Artūras Paulauskas ir Valdas Adamkus, jau buvo aišku, kad mentalitetas pasikeitė. Žmonės ėmė laisvėti nuo stereotipų. 1997 m. išrinkus Valdą Adamkų, visuomenės tolerancija sustiprėjo, be to, visuomenė pasilinko į kairę, o kairė europietiška prasme visada humaniškesnė ir tolerantiškesnė.

Labai liūdnas reiškinys — gabių studentų, menininkų, gydytojų, kompiuterininkų nutekėjimas į užsienį — turi ir kitą prasmę: lietuviai Vakaruose įsiterpia, dėl tų individualių kontaktų Lietuva šitaip gali šiek tiek suvakarėti. Vakarai — sulietuvėti. Tik svarbu, kad tie išvykę žmonės

grįžtų, grįžtų čia, kur, beje, jie niekam nereikalingi. Kaip ir visi kiti — vietiniai kultūrininkai, rašytojai, muzikantai, mokslininkai.

Yra vieta, kur mes labai s'įprūs, tai klievimasis neracionaliais faktoriais. Europa ar Vakarų kultūra tą praradusi, bet nesyk dar sugeba atpažinti, kaip kad ji atpažino magišką Lotynų Amerikos realizmą ar Franzą Kafką. Čiurlionis, abu Miloszai, Mekas — pripažinti, beje, labiau kaip saviti andergraudininkai, dirbą su kitokyste, ar bent paribiu, ar kitu šiaipusybės meniu, kita jos spalva. Magija, daiktų, žodžių, veiksmų mafi-ja; šalis, kur viskas įmanoma. Šalis, prilygstanti kontinentui. Atlantidos gabalas. Barbarų paskutinė karalystė. Isos slėnis. Karalių pasaka. Pragarų vartai. Europos dievų kapinės.

Ir išties vienintelė žinia-sklaidos problema Lietuvoje, kad nėra tikro dienraščio. Jei jis egzistuo, nekiltų jokių klausimų dėl „Lietuvos ryto“ ar „Respublikos“ vietos ir pozicijos. Nebūtų prasmės peticioms rašyti — žmonės tiesiog pasirinkimas — vienas bulvarinis skaitalas.

Visą laiką mūsų istorijos ciferblatas rodo be penkių dytilką, visą laiką apoteozė atveda į greitą nuosmukį, niekada ji nepradeda ilgo ir ramaus

valstybinio istorinio gyvenimo tarpsnio. Vytautas visada apogėjūje, prieš pat Karūną, krenta nuo žirgo.

Kodėl nėra diskusijų? Priežastų daug. Viena gal ta — humanitarinė bendruomenė mažytė, viens kitą žino ir taip, ir gali, užuot viešai diskutavę; pasiskambinti ar susitikti prie kavos. Tai viena. Antra, užkabinę kokį autorių, užkabinę pažįstamą asmenį. Tai kiek nepatogu. Jei nepažįsti, — kas menkai tikėtina, — tai tasai pasirodys tavo geriausio draugo dvasinis pusbrolis. Humanitarams mokslininkams išvis „Šakės“. Jei įkibsi į atlas pus dviem profesoriams, doktoratui jau nepasiginsi. Arba bus bėdos tavo doktorantui. Bent jau tokios mintys kyla.

Kompiuterinis žaidimas — ta pati pasaka, nesvarbu, kad siužetas su ateiviais ar androidais. Laikai kiti, vaizdiniai kiti, bet archetipai tie patys.

Pasakos, išguitos pro duris, sugrįžo pro langą. Ar gal pro kaminą.

Viskas, ką galima išžūrėti Lietuvoje, — tai bendras vilties ir nevilties kontekstas, visame, kas čia dedasi, yra barbariško, yra ir pagarbos žmogui, kol kas tame pačiame reiškinyje esama ir kvailystės, ir išminties; ar tai pasenusios tautos marazmas, ar paauglio žioplųstės — dar nelabai aišku. Tikėkimės, kad tai — paaugliška besiformuojančio valstybingumo krizė, kuri praeis.

Vilko saulutė

Apie doc. dr. Felikso Žigaro monografiją

Dr. F. Žigaras monografijoje nagrinėja labai aktualią temą — trijų Baltijos valstybių — Lietuvos, Latvijos ir Estijos — bendradarbiavimą saugumo bei gynybos srityje nuo Baltijos šalių nepriklausomybės atkūrimo iki šių dienų. Knygoje, remiantis gausiais šaltiniais, atskleidžiama bendrų institucijų (Baltijos valstybių tarybos, Baltijos valstybių prezidentų institucijos, Baltijos Asamblėjos, Baltijos Ministrų tarybos) veikla dėl trijų Baltijos šalių nepriklausomybės ir jos įtvirtinimo, siekiant jų valstybingumo tarptautinio pripažinimo, dėl SSRS okupacinės kariuomenės išvedimo, tirama Baltijos šalių integracijos į NATO problema, atskleidžiami ir nagrinėjami šio bendradarbiavimo strateginiai tikslai, sritys, formos, bendri projektai, jų paskirtis ir reikšmė. Taip pat tiriamas Lietuvos bendradarbiavimas su strateginiais partneriais — Jungtinėmis Amerikos Valstijomis ir Lenkijos Respublika saugumo ir gynybos srityje.

Atkūrus Baltijos valstybių nepriklausomybę, iš karto iškilo jų nepriklausomybės išsaugojimo, valstybinio saugumo ir jo įtvirtinimo problemos. Nepaisant visų sunkumų, Baltijos valstybės gyvavo, tvirtėjo, kūrėsi valstybinio saugumo ir krašto apsaugos institucijos. Lietuvoje, kaip ir kitose atsikūrusiose Baltijos valstybėse, valstybinio saugumo sistema buvo plėtojama kaip Europos bendro saugumo ir transatlantinės gynybos sistemos dalis, — teigiama monografijoje.

Skyriuje „Baltijos šalių integracija į NATO“ pabrėžiama, kad Lietuvos, Latvijos ir Estijos saugumo politikos pir-

mumai — narystė NATO ir Europos Sąjungoje. Baltijos šalys siekia prisidėti prie Europos saugumo ir pastovumo įtvirtinimo. Lietuva, Latvija ir Estija siekia bendradarbiauti su visomis, panašias vertybes išpažįstančiomis, valstybėmis tiek mūsų kontinente, tiek už jo ribų.

Knygoje išryškintas Lietuvos indelis į šiuo metu labai aktualią tarptautinę antiteroristinę kovą. Po 2001 m. rugsėjo 11 d. teroro aktų JAV, Lietuva pasitūle ne tik moralinė, bet ir praktinė paramą teroro aukoms. Lietuva parengė valstybinę kovos su terorizmu programą, pateikė galimos paramos pasiūlymą dalyvauti JAV vadovaujamoje operacijoje ir praktiškai jau dalyvauja.

Šiuo metu Baltijos šalys dalyvauja visiškos integracijos į Vakarų saugumo struktūras procese. Jos jau yra pasirėmusios priimti narystės NATO išipareigojimus. Narystė šioje organizacijoje užtikrins Lietuvai, Latvijai ir Estijai precedentu neturintį karinio, politinio ir ekonominio saugumo lygį, — pabrėžiama knygoje.

Skyriuose: „Bendradarbiavimas gynybos ir karinėje srityje“, „Karinio bendradarbiavimo projektai“ atskleidžiamos ir nagrinėjamos šio bendradarbiavimo sritys, formos, bendri projektai, jų paskirtis ir reikšmė Baltijos šalims.

Baltijos valstybių saugumo politika paremta gerų santykių plėtra su visomis euroatlantinėmis erdvės valstybėmis. Lietuva, Latvija ir Estija sukurė tvirtą regioninio gynybinio bendradarbiavimo tinklą tarpusavyje ir su daugeliu

NATO ir jos partnerių šalių. Baltijos šalys aktyviai įgyvendina trišalius bendradarbiavimo projektus, vykdo trišalius karinius mokymus ir pratybas, koordinuoja dalyvavimą daugiašaliuose kariniuose mokymuose ir pratybose, taip pat pastangas įgyvendinti suderinamumo su NATO karinėmis pajėgomis reikalavimus. Taip pat šio bendradarbiavimo sritys yra konsultacijos dėl saugumo ir gynybos politikos, keitimasis informacija, karinis rengimas, konferencijos ir seminarų organizavimas. Dažni nuolatiniai ir abipusiškumo pagrindais organizuojami gynybos ministrų, jų pavaduotojų, kariuomenių vadų, štabų viršininkų, kariuomenių rūsijų vadų, politikos planuotojų ir įvairių sričių ekspertų susitikimai, vizitai, kurių metu keičiamasi informacija, dalijamasi patirtimi ir inicijuojami nauji bendradarbiavimo projektai.

Šiuo bendradarbiavimu siekiama didinti regiono saugumą, kurti tarpusavyje suderinamas kariuomenės ir taikos palaikymo pajėgas, derinti oro erdvės, jūros stebėjimo, ryšio ir informacinės sistemos, operatyviai keistis informacija, kartu ieškoti kelių spręsti problemas, kurios dažnai būna labai panašios. Be to, su Latvija ir Estija Lietuva koordinuoja savo dalyvavimą „Partnerystės taikos labui“ programoje ir pastangas siekiant sąveikos su NATO. Visa tai yra ir bus svarbus veiksnys, siekiant padidinti regiono saugumą ir integruotis į Vakarų saugumo ir gynybos sistemas, — teigiama monografijoje.

Lietuva yra sukaupusi nemažą regioninio karinio bendradarbiavimo patirtį. Užkaukazės regione yra susiklosčiusi gana sudėtinga padėtis karinių ir politinių santykių požiūriu. Todėl Lietuva pristatė iniciatyvą vyriausiajam

sąjungos pajėgų Europoje vadui Lietuvos pagalbą Kaukazo ir Vidurio Azijos valstybėms, plėtojant tarpusavio karinį bendradarbiavimą bei kontaktus su NATO. Lietuva pasirėngusi dalytis patirtimi įvairiais gynybos klausimais: darbo su NATO, dalyvavimo programomis „Partnerystės taikos labui“ renginiuose, mokymo sistemos perorganizavimo pagal NATO standartus, kariuomenės plėtos, Rusijos kariuomenės išvedimo ir kt.

Skyriuje „Lietuvos bendradarbiavimas su strateginiais partneriais“ tiriamas ir nušviečiamas bendradarbiavimas su strateginiais partneriais — JAV ir Lenkija — saugumo ir gynybos srityje. Šios valstybės ypač remia Lietuvos pastangas integruotis į Europos ir transatlantines struktūras.

Knygoje pabrėžiama, kad, Lietuvos tarptautinei aplinkai gerinti, didelę įtaką darė dėl įvairių priežasčių Lietuvai itin palanki JAV — svarbiausios tarptautinės arenos veikėjos — politika. JAV iš esmės palaiko visus svarbiausius Lietuvos siekius. Paryškinta JAV lietuvių organizacijų veikla ginant Lietuvos interesus.

Lietuvos bendradarbiavimas su JAV saugumo ir gynybos srityje yra įvairiapusis ir platus. Jungtinės Valstijos, įgyvendindamos įvairius tarptautinius projektus, teikia Lietuvai didžiulę karinę paramą, kurios tikslas — padėti Lietuvos ginkluotosioms pajėgoms pasiekti NATO standartus ir integruotis į europines ir transatlantines organizacijas. Knygoje daroma išvada, kad bendradarbiavimas su JAV yra ypač svarbus, Lietuvai siekiant užsitikrinti šios valstybės paramą, integruojantis į Šiaurės Atlanto Sutarties organizaciją, plėtojant gynybinius pajėgumus, stiprinant valstybinio saugumo sistemą.

Kitas svarbus Lietuvos stra-

teginis partneris yra Lenkija. Lietuvos ir Lenkijos bendradarbiavimas vyksta visais lygiais: tarp abiejų šalių parlamentų, vyriausybių, įvairių institucijų, universitetų, vietos ir savivaldybių valdžios bei kitų nevyriausybinių institucijų, skatinančių visuomeninius santykius. Knygoje nagrinėjamos Lietuvos ir Lenkijos karinio bendradarbiavimo sritys, formos, bendri projektai, jų reikšmė. Lietuva siekia pasiremti Lenkijos (ir kitų naujų NATO narių) stojimo į NATO ir prisitaikymo prie narystės reikalavimų patirtimi.

Dėl savo geografinės padėties Lenkija laikoma būtina grandimi, integruojant Lietuvos ūkio, informacinę, ryšių, transporto, energetikos infrastruktūrą į atitinkamas Vakarų Europos sistemas, o jos gynybinę infrastruktūrą įtraukiant į NATO integruotą karinę struktūrą.

Monografijoje teigiama, kad, Lenkijai tapus NATO nare, Lietuvos ir Lenkijos santykiai gynybinio bendradarbiavimo srityje perėjo į kokybiškai naują lygmenį. Atsižvelgiant į tai, 2001 m. vasario 5 d. šalys pasirašė Lietuvos ir Lenkijos vyriausybių sutartį dėl bendradarbiavimo gynybos srityje, kuri pakeitė ankstesnius susitarimus. Naujoji sutartis atspindi saugumo politikos realijas: Lenkijos narystę NATO ir Lenkijos paramą Lietuvai siekiant narystės NATO.

Taigi, knygoje pateiktos faktinės medžiagos analizė rodo, kad tarptautinis bendradarbiavimas užsienio politikos, saugumo ir gynybos srityje padeda stiprinti Lietuvos, Latvijos ir Estijos kariuomenės gynybinį potencialą ir jų kariuomenės užtikrinti sąveiką su

NATO ir atitikti šios organizacijos standartus ir reikalavimus; užtikrina aktyvų Lietuvos indelį į tarptautines taikos operacijas ir padeda siekti atvirumo ir pasitikėjimo tarp valstybių gynybos ir saugumo srityje.

Dr. F. Žigaro monografija turi mokslinę, praktinę bei pažintinę vertę, yra reikalinga ir bus naudinga ne tik kariaus, bet ir tyrinėjantiems Lietuvos karybos istoriją, tarptautinio saugumo problemas bei plačiai visuomenei. Siūlome monografijos autoriui, doc. dr. F. Žigarui, atsižvelgiant į įvykių pasikeitimus, papildyti ir išplėsti tyrimo objektą — panagrinėti

bendradarbiavimą ne tik su strateginiais partneriais, bet ir su kitomis valstybėmis, su kuriomis Lietuvą sieja gynybiniai ir kariniai santykiai, išleisti šios monografijos antrą leidimą anglų kalba, kad būtų plačiau — tarptautiniu mastu paskleista Baltijos valstybių patirtis, bendradarbiaujant saugumo ir gynybos srityje.

Habl. dr. Leonas Grinius

Baltijos šalys: saugumas ir gynyba 1990–2002. Vilnius; išleido Generolo Jono Žemaičio Lietuvos Karo akademija. Leidybos centras prie KAM, 2002; 346 psl.; tiražas 400 egz. Adresas: Šilo g. 5A, LT 2055 Vilnius. Užsakymo nr. 437.

Gegužės 12 d. poetui, vertėjui, publicistui Yale universiteto profesorui Tomui Venclovai įteiktas Vilniaus miesto apdovanojimas — Šv. Kristoforo statulėlė. Apdovanojimą Vilniaus rotušės Mero mėnėje įteikė Vilniaus miesto tarybos narys Artūras Zuokas. Šis apdovanojimas skiriamas per metus labiausiai Vilniui nusipelnusiems žmonėms. Prof. T. Venclova Šv. Kristoforo statulėle buvo apdovanotas ir 2002 m. gruodžio mėnesį už didelio pasisekimo sulaukusią jo knygą *Vilnius* (vadovas po miestą). Tuo metu Vilniaus meras buvo A. Zuokas. Nuotraukoje — Šv. Kristoforo statulėlės įteikimo iškilmėse Tomas Venclova su žmona Tatjana. Algirdo Sabaliausko (Elta) nuotr.